

Б. ВОНГАР

ДИНГОВО
ЛЕГЛО

ЈАСЕН

Б. ВОНГАР
ИЗАБРАНА ДЕЛА

КЊИГА 1

Приредио
проф. др Александар Петровић

Б. ВОНГАР

**ДИНГОВО
ЛЕГЛО**

Превела с енїлескої
Мирјана Петровић

ЈАСЕН

Београд
2010

ПРЕДГОВОР СРПСКОМ ИЗДАЊУ

Никада се нисам запитао зашто неко пише. Прошло је око шездесет пет година откако сам прочитао прву књигу и једно пет година мање од тога откако сам почео да пишем, али прави разлог за то се, изгледа, у међувремену негде загубио. Писање је постало занат, односно навика, које се не одричем чак ни у позним годинама.

Био је кишни дан позне јесени када сам 1948. напустио село и пешке отишао у град. До тада сам чувао стоку на вису Кратки брег и једном недељно силазио кући у село по храну. Са планине се видео Оплепац, Рудник, Букуља, Космај, понекад и Авала. Али тај далеки свет мало шта ми је значео. Када смо радили у пољу, отац је наизуст говорио народне јуначке песме. У њима је био цео свет.

Наш сусед, старија жена Цана Матијевић, имала је воденицу на потоку под брегом. Била је позната као врачара. Причала је да другује са вилама које ноћу силазе с планине на виловитом коњу, да би се купале код њеног воденичног кола. У заравни на нашем имању налазио се огроман храст веровало

се да се ноћу под њим одмарају виле. Ту сам једнога дана на земљи нашао кварцни каменчић. Речено ми је да га дам баба Цани јер је то вероватно нека њена друга изгубила током ноћи. Цана је познавала лековито биље и разне магије. Често су је звали да спречи олују, која би претила да уништи летње усеве. Једном је долазила код нас кући да нам излечи пса који је боловао од уједа змије. Пас је оздравио, мада је остао глув – али никада више није лајао ноћу када се веровало да виле силазе са планине. Нисам тада могао ни помислити да ћу много година касније, и пола света далеко, оживети сећање на ту стару воденичарку и дати јој име Нана у свом роману *Раки*. То је једина књига у којој сам призвао сећање на детињство у Србији. Већина онога о чему сам писао догађало се у Аустралији, а околности су захтевале да пишем на енглеском. Писање на страном језику је било скопчано са великим ризиком, али је то било једино решење.

У завичај сам се „вратио“ 1994, током писања романа *Раки*. Тада ми се учинило да свет у којем сам одрастао одлази у неки безимени заборав и да су наишла времена када је „срам“ писати о томе где си одрастао. Чинило ми се да ће с тим одласком заувек нестати Кратки брег и да се са њега никада више неће видети Опленац. Нестаће заувек Цанина воденица и виле које се купају под воденим колом. Није ми преостало ништа друго до да се вратим тамо одакле сам отишао оног кишног јесењег дана, давне 1948. године. За тај повратак много дугујем издавачу Воју Станишићу, професору Александру Петровићу, професорки Љиљани Богоевој-Седлар, врсним преводиоцима, као и свима који су помогли да моји списи буду читаоцима доступни на српском језику.

Срећен Божић

Мелбурн, септембар 2010.

1

Петеру Ханкеу и сину Стефану

*Знао сам један њим у аустралијској пустињи,
који вечно цветаш – тамо га више нема.*

Никада нисам мислио да пустиња Танами за путника може бити погубна. То име сам први пут чуо раних шездесетих година у Алис Спрингсу, док сам се распитивао како могу да стигнем до Кимберлија – који је скоро пола континента даље. Речено ми је да се тамо може наћи посао на градилишту великог постројења за наводњавање, и да за сваког усељеника, чак и оног који једва зна по коју реч енглеског, има наде да буде примљен. Неки човек ме је посаветовао да ћу до Кимберлија, преко Танамија, најбоље стићи јашући на камили – и продао ми је једну.

У то време готово ништа нисам знао ни о аустралијском бушу¹ ни о камилама, осим да оне могу да опстану пијући веома мало воде током дугих путовања кроз пустињу. Највећи део аустралијске унутрашњости био је освојен на грбама камила, које су у деветнаестом веку ту довели авганистански трговци. Камиле су помогле да се изграде железничка и телеграфска

¹ Буш је назив који се у Аустралији користи за области ван људских насеобина и култивисаних подручја, а може се, зависно од контекста, преводити као унутрашњост, дивљина, шума, шипраг, пустиња...

мрежа, а на њиховим леђима су преко пустиње јахали истраживачи, казнене експедиције, мисионари и трагачи за рудним благом. Бели људи су увек путовали са стадом камила, тако да, ако би једна издахнула, јахачу није претила опасност да остане беспомоћан у пустињи – али о томе тада уопште нисам мислио.

Једнога јутра, неколико дана пошто сам се отиснуо у Танами пустињу, моја камила је одбила да устане. Понудио сам јој канту воде надајући се да ћу је тако намамити да се дигне. Одмарајући се, испила је цео суд, али није учинила никакав напор да стане на ноге и тада ми је свануло да сам сам у пустињи, у друштву са само једним или два усахла дрвета, и без иједне људске душе, можда у целој области. Викнуо сам на животињу и шутнуо је, али ни то није помогло. Желећи да допуним залихе воде, с празним канистером у рукама отишао сам пешке до најближе узвишице. Околна равница била је бескрајно пространство црвеног песка са местимичним густим спинифекса² и сувих мулга³ грмова. Изгледало је као да је цео простор око мене био потпуно исцеђен и исушен, немоћан да произведе кап или две воде. Отишао сам преко равнице до друге узвишице и тамо мало поседео, осећајући се беспомоћно. Учинио ми се да могу да видим ветрењачу како лебди у измаглици на другој страни суве равнице, али нисам био уверен да ли ми се то само причињава или је она заиста била тамо. Кренуо сам ка њој. Потрошио сам добар део дана да стигнем до ње, само да бих открио да је већ годинама била напуштена и да је рђа изјела корита у којима је некада држана вода. Костур неке велике животиње је лежао на земљи.

² Спинифекс (*Triodia irritans*) је вишегодишња трава која расте у сушним пределима Аустралије и има издужене, шпицасте листове. Тамошњи домороци је традиционално користе на много начина: сакупљају семе које мељу за исхрану; смолу користе као лепило у изради алатки; а густ црни дим приликом паљења спинифекса служи за димне сигнале којима одвојене породице међусобно комуницирају.

³ Грм или мало дрво које самоникло расте у сушној унутрашњости аустралијског континента (*Acacia aneura*); уместо лишћа има иглице попут четинара.

Док сам се питао да ли је костур некада био крава или коњ, ошинула ме је мисао да сам можда ја следећи који ће остати ту да лежи. У Аустралији сам био једва годину дана и мало сам говорио енглески. Славко Даниловић, мој друг из детињства који ми је омогућио да дођем у Аустралију, радио је на реци Орд и надао сам се да ћу га тамо срести. У пустињи није било много важно колико је мој енглески добар. Моја представа о аустралијској дивљини била је европски наивна, тако да сам ходао дуж сувог корита неког потока очекујући да тако дођем до извора. У српском селу Горња Трешњевица, где сам одрастао, извор увек избија на врху вододерина, а широм источне Европе земља је засићена водом од снегова који се топе. Тамо нико никада не умире од жеђи. Ходао сам сатима под сунцем које је пржило, тражећи по каменитим јаругама Танамија изворе које сам памтио из детињства. Коначно је сва драгоцену влагу коју сам имао у себи изашла у виду зноја, те ми је остало једва толико снаге да отпузим до сенке најближег мулга дрвета. Неко време могао сам да видим како половина пустиње око мене пламти на сунцу, док је друга половина била у тами; потом је цео свет полако нестао. Те ноћи поветарац ми је за неко време повратио свест. Мора да су ми се привиђали отопљени снегови и планински потоци. Грло ме је ужасно болело. Осећао сам да се унутар мене налази још неко ко покушава да изађе напоље парајући ми кожу оштрим бодљама. Некако сам мислио да се тај унутрашњи упутио у моје село, Трешњевицу, да би се тамо напио снежнице, и да се на путу некако заглави у мом грлу. Пустиња око мене била је сада зелена, али то је било само у мојој глави. У мом скренулом уму још увек сам био несвестан како лако и како често европски путници нестају у празнини пустиње. Ова сурово сува земља не опрашта наивност и само једна грешка може учинити да за неколико сати дехидрирате на сувом песку.

После неког времена, не знам колико дугог, поново ми се вратила свест и видео сам црно брадато лице како се надно-

си нада мнош. „Никад ми нису рекли да је Свети Петар црн“, рекао сам сâм себи. Црни човек је здружио некакво корење на својој *вумери*⁴ и исцедио из њега неколико капи течности које су склизнуле у моја сува уста. Тај човек ме је одвукао у јарак који је ископао у оближњем кориту потока и извукао *ћалђи*, жабу, коју је извадио из песка. Стиснуо је жабли стомак и вода из њега је поцурела у моја уста. Брадати човек је промрмљао неке речи, али не могу рећи да ли је требало да ми помогну да се опоравим или су биле некаква ритуална басма за жабу. Прошло је неколико дана пре него што сам опет могао да ходам, још увек се осећајући несигурно на ногама. Домородац је пронашао моју камилу; у пртљагу је још увек био мали суд са водом и нешто хране. Човек готово и није говорио, осим што би повремено промрмљао реч или две, за које сам мислио да би могле бити део неке племенске песме. Сумњао сам да зна енглески, а он мора да је био свестан тога да би речи свог језика само узалуд трошио на мене. Када је довео камилу, показао ми је и дао ми да пробам један слани грм: „*јурија*“ – поновио је ту реч, сваки пут правећи покрет који је указивао на бол у стомаку. Нисам могао да будем сигуран да ли је та реч означавала име сланог грма или бол, али сам разумео да се пре неколико дана моја камила разболела зато што се хранила тим сланим грмовима.

Све до тог времена моје знање о аустралијској дивљини је потицало углавном из књига, а све су их написали бели људи. У очима вековних становника ове земље, Аборицина⁵, моје незнање ме је чинило потпуно неспремним за опстанак у бушу.

⁴ *Woomera*, или „бацач копља“ је алатка коју традиционално користе само мушкарци и која се обично употребљава у лову на крупнији плен. Неке вумере, посебно оне које су у употреби у аустралијским пустињама, заправо су вишенаменске алатке: често имају облик издужених уских чинија у којима се могу носити у води натопљене биљке или семење. На вумере се понекад смолем спинифекса причвршћује камена оштрица којом се може копати, или сећи храна, дрво.

⁵ Енглеска реч *aborigine* значи урођеник, домородац. У Аустралији је она заједничко име за припаднике било којег од више од 500 народа који су насељавали тај континент пре доласка белаца – слично речи *Индијанац* у Америци.

На раду у Гоуву, 1968. године

JACEH

www.ikjasen.com

ISBN 978-86-85337-74-1

9 788685 133774 1 >